

Stefan Moysa

"Herders Theologisches Taschenlexikon", t. 2-8, wyd. Karl Rahner, Freiburg-Basel-Wien 1972-1973 : [recenzja]

Collectanea Theologica 44/2, 208-209

1974

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

stein operuje zdaniemii przeciwnymi. Raz na przykład powiada, że Jezus wcale nie istniał, innym razem Go zwalcza, jakgdyby istniał rzeczywiście. Strzela przeciw wszystkim teologom, używając jednak ich argumentacji, przeryca się ze skrajnego konserwatyzmu w skrajną postępowość i tym podobne.

Stosując taką metodę, Augstein zebrał wszystkie zarzuty wysuwane przeciw chrześcijaństwu i osobie Jezusa od dwustu lat. Powstała z tego kompilacja, ale kompilacja bezwartościowa, która tylko laika może wprawić w zakłopotanie i wpędzić w wątpliwości. Rozpowszechnienie Augstein zawdzięcza jedynie stylowi dziennikarskiemu i umiejętnej żonglerce słowami.

Charakterystyczne jest, że sądy te wypowiadają ludzie otwarci, którzy w każdym błędzie starają się znaleźć elementy prawdy i poznać wezwanie skierowane do chrześcijan. Tutaj tych dobrych stron prawie nie widać. Rzadko można spotkać w literaturze teologicznej sądy tak ostre. Trudno jednak też twierdzić, aby Augstein nie zasługiwał na nie.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Herders Theologisches Taschenlexikon, tomy 2—8, wyd. Karl Rahner, Freiburg-Basel-Wien 1972—1973, Herder.

Zamiar wydawnictwa Herdera, aby wydać teologiczną encyklopedię podręczną, która pomagałaby w szybkim zorientowaniu się w podstawowych dzisiejszych problemach teologicznych, został zrealizowany w rekordowo szybkim tempie, bo od sierpnia 1972 do kwietnia 1973¹. Encyklopedia ta jest wprawdzie wyborem artykułów już uprzednio napisanych do innych słowników jak *Lexikon für Theologie und Kirche* czy *Sacramentum Mundi*, niemniej podziw wzbudza tak szybkie przewyżczenie choćby tylko technicznych trudności związanych z takim wydawnictwem przy równoczesnej dużej precyzji wykonania.

Możemy więc już rzucić okiem na wszystkie hasła zawarte w encyklopedii, nie tylko ściśle teologiczne, ale również filozoficzne, etyczne, historyczne. Mamy więc przed sobą całe kompendium wiedzy związanej w ten czy inny sposób z życiem Kościoła. Zwracają w pierwszym rzędzie uwagę kluczowe hasła teologiczne. Np. w artykule *Christologie* A. Grillmeier, znany ze swoich prac nad Soborem Chalcedońskim, zwraca uwagę na dwie linie w tradycji chrystologicznej. Istnieje bowiem chrystologia zbudowana „od góry”, oparta na relacjach wewnątrz Trójcy Świętej, oraz chrystologia zbudowana „od dołu” uwzględniająca przede wszystkim historyczne znaczenie osoby Chrystusa, w której leży zbawienie człowieka. Podobne odzwierciedlenie współczesnych dyskusji znajdujemy w hasle *Gott* autorstwa L. Scheffczyka. Porusza on sprawę należytej mowy o Bogu, która w czasach sekularyzacji nabiera pierwszorzędного znaczenia. W związku z tym omawia również problem teologicznego spojrzenia na ateizm, do czego zresztą powraca Karl Rahner w artykule *Unglaube*, gdzie domaga się stworzenia teologii niewiary. Tenże sam Karl Rahner w artykule *Gotteslehre* zastanawia się nad systematycznym przedstawieniem nauki o Bogu i występuje przeciw mechanicznemu rozdzielaniu traktatów o Bogu i o Trójcy Świętej, gdy Bóg objawił się jako jeden w trzech osobach.

Długi artykuł o Kościele opracowany jest całkowicie w duchu konstytucji *Lumen gentium* głównie przez dominikanina Le Guillou znanego ze swoich prac ekumenicznych. Zbędne też wspominać, że tego rodzaju słownik musiał zostawić należne miejsce ruchowi ekumenicznemu, który już dziś jest

¹ Por. recenzję pierwszego tomu, *Collectanea Theologica* 43(1973) z. III, 216—217.

nieodłącznie związany z życiem Kościoła. Znalazło to swój wyraz między innymi w artykule *Ökumenische Bewegung*, podającym dość zwięzły zarys historyczny ruchu ekumenicznego i *Ökumenische Theologie*. Ponadto znajdujemy też szerokie opisy zarówno Kościołów wschodnich, jak też Kościołów pochodzących z reformacji. Zresztą wymiar ekumeniczny, jak to jest dziś powszechnie przyjęte, obecny jest we wszystkich teologicznych i historycznych artykułach słownika.

Te przypadkowo dobrane przykłady pozwolą nieco zorientować się w treści słownika, a także w przyjętej przez redaktorów metodzie polegającej na łączeniu podstawowej informacji teologicznej i podaniu zasadniczych źródeł teologii z nowszymi badaniami, które odpowiadają przede wszystkim na pytania współczesne. Wiadomo, że tego rodzaju zadanie nie jest łatwe i nie może obejść się bez napięć, które w słowniku również się zaznaczają. Niektóre bowiem artykuły wyglądają jak gdyby były nietknięte przez dzisiejszą teologię, inne uwzględniają tylko współczesną problematykę, ale tego rodzaju ujęcia są bardzo nieliczne. Ostatni tom zawiera między innymi obszerną literaturę doprowadzoną do ostatnich czasów, wykaz autorów wraz z hasłami oraz wykaz samych haseł z odsyłaczami do podobnej tematyki. Z wykazu autorów możemy się dowiedzieć, że sam Karl Rahner napisał około 120 haseł na ogólną liczbę 450, osiągnięcie więc nie byle jakie, chociaż nie wszystkim odpowiada rahnerowski sposób pisania, zwłaszcza jeżeli chodzi o podstawową informację teologiczną. Nie ulega jednak wątpliwości, że wielka zasługa wydana takiego właśnie słownika teologicznego w głównej mierze jemu przypada.

Ks. Stefan Moysa SJ, Warszawa

Stephan H. PFÜRTNER, *Macht, Recht, Gewissen in Kirche und Gesellschaft*, Zürich-Einsiedeln-Köln 1972, Benziger Verlag, s. 276.

Wydawnictwo Benziger Verlag podjęło inicjatywę publikacji artykułów moralisty z Fryburga szwajcarskiego, St. H. Pfürtnera, które ukazały się na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia. W swojej twórczości pisarskiej autor trzymał rękę na pulsie życia Kościoła posoborowego i naświetlał wylaniającą się problematykę od strony teologicznej. Dlatego też za wydaniem publikacji przemawiała aktualność problematyki.

Myślą przewodnią twórczości pisarskiej Pfürtnera jest wolność człowieka jako podstawowe jego prawo. Wolność osoby ludzkiej jest jednak dwustronnie uwarunkowana: z jednej strony przez różnego rodzaju władzę, a z drugiej przez sumienie. Autor niedwuznacznie odpowiada się za priorytetem sumienia jako autorytatywnego wykładnika i poręczyciela praw osoby ludzkiej.

Swoje rozważania zgrupował autor w pięciu częściach, w których zajmuje się kolejno następującymi zagadnieniami: wolność religijna i ekumenizm jako prawa chrześcijan; sumienie jako prawo wolności; reforma Kościoła pod kątem widzenia krytycznej wolności; prawa człowieka w Kościele katolickim. W trakcie rozważań dochodzą do głosu takie konkretne sprawy jak spuścizna Lutera a „reforma” Kościoła na II Soborze Watykańskim, zagadnienie konfliktów wewnątrz Kościoła, sprawa wdrażania do religijnej tolerancji na przykładzie kontaktów katolickich z masonerią z ostatnich lat, zagadnienie wolności badań teologicznych, celibatu itp. Punkt wyjścia dla sugerowanych przez autora rozwiązań w imię praw wolności osoby ludzkiej stanowią w pewnym sensie ujęcia doktrynalne Vaticanum II. Autor ukazuje perspektywy rozwojowe wynikające z przesłanek nauki soboru zwłaszcza z *Deklaracji o wolności religijnej*. Niewątpliwie odnosi się krytycznie do wszelkiej władzy ograniczającej wolność człowieka. Swoje perspektywiczne rozważania naświetla historycznie oraz aktualizuje przez zastosowanie do wydarzeń z życia wspól-